

DEMOGRAAFIA

Mare Ainsaar

Ettekanne käsitleb Eesti rahvastiku oleviku ja tuleviku küsimusi ning on mõeldud sissejuhatuseks üldisemale arutelule Eesti demograafia teemadel. Lühiettekandes antakse ülevaade ka asjaoludest, mis mõjutavad sündimust Eestis aastal 2009, kus on potentsiaalsed sisserände ja väljarännu piirkonnad ja mis juhtub kui midagi ei tehta.

Alates 1990. aastatest on Eesti elanike arv pidevalt vähenenud. Viimaste aastate rännet arvestamata on Eestis elavate inimeste arv võrreldes 1990. aastaga ligi 15% võrra väiksem. Enamus prognoose ennustavad, et Eesti **rahaarv väheneb väga suure tõenäosusega ka tulevikus**. Prognooside järgi elab Eestis aastal 2020 1 320 000 kuni 1311 000 inimest ning kõige pessimistlikumate stsenaariumite järgi võime välja surra 200 aastaga. Mõnevõrra stabiilsem olukord kestab kuni 2018 aastani, kuid kaugemas tulevikus on rahvastiku kadu suur, isegi kui siis sündimus tõuseks. Vähenemise põhjuseks on 1990–2000 sündinute väike arvukus. Poliitikate valikutest sõltub siiski, kui suur on vähenemine täpselt. Kuigi Eesti pole loomuliku iibe näitajate poolest mitte kõige problemaatilisem piirkond Euroopas, on Eesti riskiks rahva väike arvukus, mis kahanedes hakkab määrama paljude turgude (haridusturg, kultuuriturg, meediaturg jt) toimimist.

Olulisi muutusi demograafilisse ettemääratusse võib tuua positiivne sisseränne. Samas on Eesti juba praegu üks suurima sisserändajate koormusega riike Euroopas. Tegelikult teame, et lahkumine Eestist on jätkunud ka viimasel aastatel ja negatiivne rändesaldo halvendaks tekkinud demograafilist olukorda omakorda veelgi. Kui suur lahkunute arv täpselt on, pole teada. Sellest aitaks ülevaate saada 2011. aastal korraldatav rahvaloendus, kuid selle loenduse puhul on väga oluline järgida klassikalisi loenduse läbiviimise põhimõtteid. Igal juhul nõuab nii positiivse kui negatiivse rändevariandiga toimetulek Eestilt teadlikku ettevalmistust.

Lähitulevikus on Eesti jaoks kõige suuremaks probleemiks siiski inimeste, eriti meeste lühike eluiga ja sündimus. Eestist meestest vähem elavad Euroopa Liidus vaid Leedu ja Läti mehed. Meeste kõrge keskeas suremus mõjutab ka muid demograafilisi protsesse, sest meeste kadu on märgatav juba pereloomise eas. Mehi on Eestis rohkem kuni 30. eluaastani. Alates 30. eluaastast muutub ülekaal vähemuseks, mis vanusega ainult süveneb. Meeste ja naiste eluea vahe Eestis on üks pikimaid Euroopas, mis tekitab ka muid sotsiaalseid toimetuleku ja heaolu probleeme.

Järgnevad majanduskriisi aastad võivad olla Eestile probleemiks ka seniste positiivsete sündimustrendide jätkamisel. Viimased uuringud kinnitavad järjest enam hüpoteesi, et võimalikult varajane sündimuskarjääri algus, tuleb kasuks lõplikule lasterikkusele. Selle tõttu on majanduslikult keerulisemal ajal eriti vajalikud noortele peredele suunatud meetmed (perepoliitika, tervishoid, tööhõivepoliitika). Naiste tööhõive näitajad on tänapäeval palju seotud perekultuuriga ning hoiakutega ühiskonnas. Põhjamaades on sündimus ja tööhõive pigem teineteist toetavad.

Vähese sündimuse ja keskmise eluea pikendamise tõttu seisab Eesti pikemas perspektiivis, nagu ka teised Euroopa riigid silmitsi vananeva ühiskonnaga. Kuigi Eestis on suhteliselt kõrge eakate määr, on selle muutus kuni 2020 aastani madala eluea tõttu siiski tagasihoidlik. Kuna Eestis on juba kuni 69aastaste inimeste tööhõive suhteliselt kõrge, nagu ka naiste osalus tööturul ning osajaga töötajate osatähtsus väike, jäävad tööjõu puudujäägi kindlustamise pikaajalisteks **lahendusteks eelkõige perepoliitika ja rändepoliitikaga seotud variandid.**

Kokkuvõte

1. Lähitulevikus on Eesti rahva arvukust mõjutamas kõige enam sündimus ja suremus, kuid kaugemaks tulevikus on vaja täpsemat rändepoliitika strateegiat koos lõimumispotentsiaali analüüsidega.
2. Edukas vananeva ühiskonna poliitika põhineb perepoliitikal ja ennetaval tervisepoliitikal koos hariduspoliitikaga.
3. Riigi juhtimiseks ja rahvastikupoliitika kujundamiseks on oluline omada usaldusväärset ülevaadet rahvastikust ning nende küsimustega tegelevaid institutsioone.